

Şirin, O, A. (2025). Amisos Nekropolünden Yeraltı Kaya Mezarlarına Yeni Örnekler ve Bu Örnekler Işığında Mezarların İşaretleyicileri Üzerine Bir Değerlendirme. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*. 10 (17), s.1-39.

Amisos Nekropolünden Yeraltı Kaya Mezarlarına Yeni Örnekler ve Bu Örnekler Işığında Mezarların İşaretleyicileri Üzerine Bir Değerlendirme

New Examples of Underground Rock Tombs from The Amisos Necropole and an Evaluation On the Markers of the Tombs in The Light of These Examples

Orhan Alper Şirin*
Samsun Müze Müdürlüğü
alpersirin84@gmail.com

Öz

Amisos'un mezar tipleri içerisinde yeraltı kaya mezarları yoğun olarak açığa çıkarken bu mezarlar, genellikle Helenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenmektedir. Bu çalışmada da yeraltı kaya mezarı tipine dâhil olan üç farklı örnek üzerinde durulmuştur. Mezarlar, döneminde ya da sonrasında çeşitli tahribata maruz kalmış olsalar da ele geçen buluntular, kentin dinsel, ekonomik ve sosyal yaşantısına ilişkin önemli arkeolojik veriler sunmaktadır. Mezar yapıları, tek odalı yani tek ana mekânlı olup defin klineli ve defin nişli olmak üzere çeşitli planlarda inşa edilmişlerdir. Mezarlardan biri Roma İmparatorluk Dönemi'nde diğer iki mezar yapısı da Helenistik - Roma İmparatorluk Dönemi'nde kullanım görmüştür. İki farklı dönemde kullanım gören mezarlar, plan olarak çok belirgin bir değişiklik göstermezler. Mezar ya da defin buluntuları olarak ele geçen pişmiş toprak unguentariumlar ve tek kulplu testiler, kentin benzer örnekleriyle analogi odaklı değerlendirilerek kataloglanmıştır. Böylelikle kentin mezar buluntularının çeşitliliği, çalışmamızda yer alan örnekler sayesinde zenginleşmiş ve mezarların

* ORCID: 0000-0002-3773-939X

kullanıldığı dönemler daha da belirginleşmiştir. Ayrıca, yeraltı kaya mezarlarının işaretleyicileri olarak çeşitli hususlara değinilerek bazı çıkarımlar yapılmıştır. Mezarların planları doğrultusunda yüzeyden doğal taşlarla sınırlarının belirlenip işaretlenmiş olmaları gerektiği sonucuna varılmıştır. Kentin gömü geleneği ve mezar tipleri açısından önemli kanıtlar sunan yeraltı kaya mezarlarının arkeoloji dünyasında bilinirliğinin artırılması amacıyla buluntular değerlendirilerek çizimlerle sunulmuştur. Mezarlardaki dolgu toprak üzerine de bazı çıkarımlar yapılmış, mezar yapılarının tarihlendirilmesinde dikkat edilmesi gereken hususlara değinilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Amisos, Yeraltı kaya mezarı, Mezar buluntuları, Helenistik Dönem, Roma İmparatorluk Dönemi.

Abstract

Among the tomb types of Amisos, underground rock-cut tombs are mostly exposed, and these tombs generally date back to the Hellenistic and Roman Imperial Periods. In this study, three different underground rock-cut tomb examples included in this tomb type were focused on. Although the graves were subjected to various destruction during or after the period, the unearthed findings provide important archaeological data regarding the religious, economic and social life of the city. The tomb structures have one room, that is, a single main space, and are built in various plans, including burial klines and burial niches. One of the tombs was used in the Roman Imperial Period, and the other two tomb structures were used in the Hellenistic - Roman Imperial Period. The tombs, which were used in two different periods, do not show a significant change in plan. Terracotta unguentariums and single-handled jugs found as grave or burial finds were catalogued, based on analogy with similar examples from the ancient city. Thus, the diversity of the city's tomb finds has been enriched thanks to the examples in our study, and the periods in which the tombs were used have become more evident. In addition, they serve various purposes as markers of underground rock-cut tombs. It was concluded that the boundaries of the graves should have been determined and marked with natural stones on the surface in line with their plans. The findings were evaluated and presented with drawings in order to increase the awareness of the underground rock-cut tombs, which provide important evidence in terms of the city's burial tradition and grave types, in the archaeological world. There have been laid out some inferences on the filled soil in the graves, and some issues on dating the grave structures within the paper.

Keywords: Amisos, Underground rock-cut tomb, Grave findings, Hellenistic Period, Roma Imperial Period.

Giriş

Kentin nekropol alanında açığa çıkan yeraltı kaya mezarlarından bu çalışmada üç ayrı örneğe yer verilmiştir. Samsun'un İlkadım ilçesi, Kalkanca Mahallesi, Marmaris ve Çamlıköy Sokakta açığa çıkan yeraltı kaya mezarlarının kurtarma

kazıları 2023 yılında makalenin yazarının da katılımıyla Samsun Müze Müdürlüğü başkanlığında gerçekleştirilmiştir¹.

Miletoslu kolonistlerin MÖ 6. yüzyıl içerisinde Pontos kıyılarına uzanan rotalarından biri de bugünkü Samsun'un Atakum ilçesi, Büyükoyumca Mahallesiindeki Çakalca-Karadoğan Höyüğü olarak adlandırılan bölge² olmuştur. Kentin ilk temellerinin atıldığı ve küçük bir koya sahip olan bu bölgede MÖ 6. yüzyılın ortalarına tarihlenen arkeolojik kanıtlar bize kentin ilk yerleşimine dair önemli veriler sunar. Bu dönemde yerli halk, kentin kuruluşuna dâhil olmadan önce, yaklaşık 12 km kuşuçuğu güneyindeki Demir Çağı'na tarihlenen Akalan Kalesi ve yerleşiminde yaşantısını sürdürüyor olmalıdır (Şirin, 2024, s. 80-81). Burada ele geçen MÖ 6. yüzyılın ikinci yarısına ait Kuzey İonia etkisini yansıtan kaplama plakalarının varlığı, kolonistlerin bu yüzyıl içerisinde bu bölgedeki varlığına ışık tutmaktadır (Akerström, 1966, s. 122-123). Zamanla savunma amaçlı yaşantısından çıkan yerli halk, Miletoslu kolonistlerle kentin temellerinin atılmasına katkı sağlamış ya da karşı çıkmamış olmalıdır (Şirin, 2024, s. 80-84).

3

Kent, MÖ 564 yılında kentleşme sürecine girmiş ve sınırları MÖ 546'da bölgedeki egemen yapının değişmesiyle genişlemeye başlamıştır. Kentin ikinci temelleri ise MÖ 437'de Sinope'den gelen Atinalı kolonistlerin bugünkü Samsun'un İlkadım ilçesi, Cedit Mahallesiindeki Toraman Tepe ve çevresine yerleşmesiyle atılmaya başlanmış olması gerekir. Atinalılar Amisos teritoryumuna kolonilerini yerleştirmeleriyle kent adını "Peiraeos" olarak değiştirmiş (Strabon, XII, 3, 14) ve kendi varlıklarını hissettirmeye başlamışlardır. Ancak bu isim uzun süre kalıcı olamamış ve kent, Büyük İskender'in hâkimiyetine girmesiyle tekrar Amisos olarak anılmaya başlanmıştır (Summerer, 1999, s. 222).

¹ Bu çalışma, Samsun Müze Müdürlüğü'nün 15/05/2024 tarih ve 5129227 sayılı yazısı ve ekinde yer alan 10/05/2024 tarihli protokol izni kapsamında hazırlanmıştır.

² Çakalca-Karadoğan Höyüğü olarak adlandırılan bu bölge aslında bir höyük yerleşmesi olmayıp Amisos'un ilk temellerinin atıldığı kalıntıları içerir. Bu nedenle bu bölgeyi höyük olarak adlandırmaktan ziyade kentin ilk lokalizasyon alanı olarak ifade etmek doğru olacaktır.

Kentin ilk kurulduğu bölgedeki liman, zamanla ticarete yetersiz kalarak canlılığını yitirmiş ve yeni lokalizasyonundaki liman, hinterlandının sağladığı avantajla ticarete oldukça önemli bir konuma ulaşmıştır. Özellikle Mithradates Krallığı'nın etkisiyle Amisos'un yeni lokalizasyonu siyasi, sosyal ve ekonomik olarak güçlenmiş ve VI. Mithradates zamanında kent, en zengin dönemini yaşamıştır (Şirin, 2024, s. 83). Kentin siyasi, ekonomik önemi Roma İmparatorluk Dönemi'nde devam etmiş, teritoryumu genişleyerek bu yapısını Bizans Dönemi'ne kadar da sürdürmüştür.

Bugün kentin asıl olarak bildiğimiz nekropol alanı ikinci lokalizasyon bölgesindedir. Nekropol alanı bugün akropolün bulunduğu Cedit Mahallesi'nin kuzeyinde, yerleşimin kuzeybatısında yer alan Karasamsun, Baruthane ve Kalkanca Mahallelerinde, güneybatısında bulunan Kadifekale ve Selahiye Mahallelerinde, doğusundaki Liman Mahallesinde yayılım göstermektedir. Mezar örnekleri sadece nekropol alanıyla sınırlı kalmamış olup bugünkü İlkadım, Atakum, Canik ve Tekkeköy ilçelerinin kuzey kesimini kapsayacak şekilde yayılım göstermiştir (Harita 1).

Bu çalışmada mezar yapıları, mezar ya da defin buluntuları üzerinde durularak mezarların hangi dönemde kullanıldıkları ortaya konmaya çalışılmıştır. Böylelikle kentin mezar tipleri içinde en yoğun grubu oluşturan yeraltı kaya mezarlarının bölge arkeolojisi açısından bilinirliğinin arttırılması amaçlanmıştır. Çalışmanın yöntemi, mezar yapılarının incelenmesi ve mezarda ele geçen buluntuların Amisos menşeli örneklerle analoji odaklı karşılaştırılarak tarihlendirilmesi şeklinde yürütülmüştür. Lokalizasyonu belli olan bu mezarlar ve buluntuları ilk kez ele alınmış ve özellikle de Amisos için hiç değinilmemiş bir konu olarak mezarların işaretleyicileri üzerine çeşitli çıkarımlar ortaya konulup özgün bir çalışma sunulmaya çalışılmıştır. Burada Amisos mezar geleneklerine daha önce bulunan mezar tipleri, özellikleri, bölgedeki ölü gömme gelenekleri içerisindeki yerine değinilmesi, bu mezar tiplerinin Amisos içerisindeki yerini ve önemini ortaya koyması açısından faydalı olacaktır.

1. Yeraltı Kaya Mezarı I (Resim 1-9/Plan 1-2)

Samsun ili, İlkadım ilçesi, Karasamsun Mahallesi, Marmaris Sokakta ortaya çıkan yeraltı kaya mezarı yüzeyden 3 m derinlikte, tavan ve giriş kısmından itibaren açığa çıkmıştır. Yüzeye en yakın kısmı tavanı olduğu için genellikle bu tip mezarlar tavanda oluşan tahribatla ortaya çıkmaktadır. Mezarın tavan kısmı daha önceden çökerek mezar içi dolgu toprakla dolmuştur. Bu durum mezarın önceden bir tahribata maruz kaldığını göstermektedir.

Mezar, konglomera kayaç yapısına oyularak açılmış olup ana mekân, kuzey ve kuzeybatı yönlerinde bulunan defin nişleriyle dikdörtgen bir plana sahiptir³. Mezarın ana mekânı, 2.90 x 3 m ölçülerinde ve 1.70 m yüksekliğindedir. Kuzey defin nişinin genişliği 1.30 m, derinliği 2.30 m olup yüksekliği 1.20 m'dir. Kuzeybatı defin nişinin genişliği ise 1.40 m, derinliği 2.30 m ve yüksekliği 1.20 m'dir. Girişi güneydoğu yönlü olan mezarın ana mekânıyla defin nişleri arasında 0.45 m seviyesinde bir yükseklik farklı bulunmaktadır. Tespit edilebildiği kadarıyla mezarın giriş kısmı 1.10 m genişliğinde ve ana mekânın zemin seviyesinden 0.45 m yüksekliktedir.

Kuzey ve kuzeybatı defin nişlerinin içi 0.80 m yüksekliğe, ana mekân ise 1.30 m yüksekliğe kadar dolgu toprakla doldurulmuş olarak açığa çıkmıştır. Modern yerleşimin artmasıyla birlikte mezarlara girişi önlemek amacıyla mezar içine toprak doldurma işlemi nekropoldeki yeraltı kaya mezarlarında karşılaşılan bir durumdur. Mezardaki toprak dolgusu kaldırıldığında ise sadece kuzey defin nişinin dip kısmında bir define ait kafatası parçası tespit edilebilmiştir. Mezar buluntusu olarak, define ait kemik kalıntısının yanında ve 1 m doğusunda *in-situ* konumda olmayan birer adet tek kulplu pişmiş toprak (pt) testi parçası ele geçmiştir. Kuzeybatı defin nişinde ise define ait bir kalıntı ya da bir buluntuya rastlanılmamıştır.

³Çalışmada defin yatağının derinliği, eni ve boyundan fazla ise "Defin Nişi" olarak; eni, boyu ve derinliğinden fazla ise "Defin Klinesi" olarak adlandırılmıştır.

Mezar önceden açılmış, defin kalıntısı ve mezar buluntuları tahrip edilmiş olup sonradan içi döneminde ya da sonrasında dolgu toprakla doldurularak kapatılmıştır. Mezarda ele geçen define ait kemik kalıntıları dağınık halde tespit edilmiş olsa da ölü bireye inhumasyon gömü şeklinin uygulanmış olduğunu belirtmek mümkündür.

Harita 1

Mezarların Konumu, (Kaynak: Google Earth'ten alıntıdır, 18/02/2024).

Resim 1

Mezar l'in Çöken Tavan Kısmı.

Resim 2

Mezar İçindeki Dolgu Toprak.

Resim 3

Defin Nişindeki Dolgu Toprak, Temizlik Öncesi.

Resim 4

Mezarda Ele Geçen Testi Parçası.

Resim 5

Temizlenen Defin Nişleri.

Resim 6

Kuzey defin nişi, temizlik sonrası.

Resim 7

Kuzeybatı Defin Nişi, Temizlik Sonrası.

Resim 8

Mezarın Temizlik Sonrası Genel Görünümü.

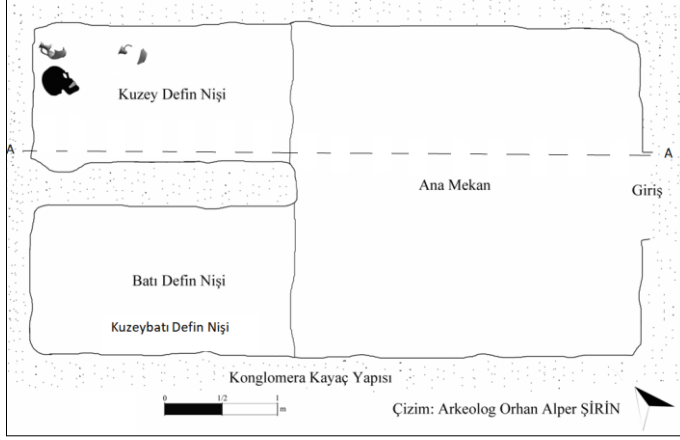
Resim 9

Mezarın Giriş Kısımına Dair İzler.

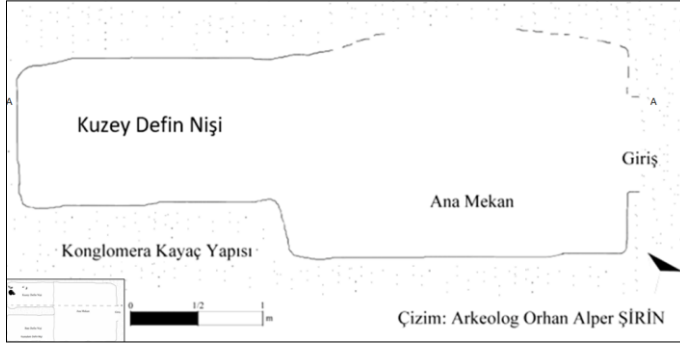
Plan 1

Mezar I'in Planı.

Plan 2

Mezar I'in Dikey Kesiti.

2. Yeraltı Kaya Mezarı II (Resim 10-21/Plan 3-4)

Yeraltı Kaya Mezarı I'in 10 m güneybatısında açığa çıkan mezar, diğer mezar yapısı gibi tavan kısmının çökmesiyle tespit edilebilmiştir. Konglomera kayaç yapısına oyularak yapılmış olan mezarın giriş kısmı güneydoğu yöndedir. Mezar girişinin üst kısmı daha önceden tahrip edilmiş olup mezarın içi dolgu toprak ve boyutları 0.20 - 0.30 m arasında değişen doğal taşlarla doldurulmuştur. Bu durum mezarın daha önceden bir tahribata maruz kaldığını göstermektedir.

Mezar yapısı, ana mekân, kuzeydoğu, güneybatı ve kuzeybatı defin klineleriyle kareye yakın bir plana sahiptir. Mezarın giriş açıklığı 1.10 x 1.16 m ölçülerinde, ana mekân 2.95 x 3 m ölçülerinde ve 1.90 m yüksekliğindedir. Ana mekân içine düşmüş, girişi kapatmada kullanılan blok taş ise 0.82 x 1 m ölçülerindedir. Kuzeydoğu defin klinesi 2.20 x 2.40 m ölçülerinde ve 1 m yüksekliğinde; güneybatı defin klinesi 2.10 x 2.25 m ölçülerinde ve 1 m yüksekliğinde olup kuzeybatı defin klinesi de 1.90 x 2.40 m ölçülerinde ve 1.20 m yüksekliğindedir.

Defin klineleri ana mekân zemininden 0.55 m yüksekliktedir. Mezardaki toprak dolgusu içinde *in situ* konumda olmayan pt unguentarium ve tek kulplu pt testi parçaları ele geçmiştir. Mezarın tavan kısmı arcossoliumu andıran hafif kemerli yapıda işlenmiştir. Ayrıca mezar içindeki toprak dolgusunda defin kalıntısına ait herhangi bir kemik izine rastlanılmamıştır.

Resim 10

Mezar II'nin Çöken Tavan Kısım.

Resim 11

Mezar İçinden Çıkan Taşlar.

Resim 12

Mezar İçinden Çıkan Taşlardan Ayrıntı.

Resim 13

Mezarın Ana Mekânı, Temizlik Sonrası.

Resim 14

Mezar Girişinin Kapatılmasında Kullanılan Blok Taş.

Resim 15

Mezardaki Defin Klineleri, Temizlik Sonrası.

Resim 16

Mezardaki Defin Klineleri, Temizlik Sonrası.

Resim 17

Mezardaki Kuzeydoğu Defin Klinesi, Temizlik Sonrası.

Resim 18

Mezardaki Kuzeybatı Defin Klinesi, Temizlik Sonrası.

Resim 19

Mezardaki Güneybatı Defin Klinesi, Temizlik Sonrası.

Resim 20

Mezarda Ele Geçen Pt Unguentarium.

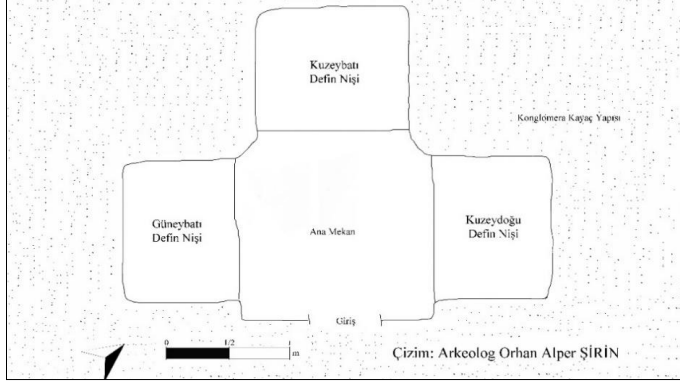
Resim 21

Mezarda Ele Geçen Tek Kulplu Testi Parçaları.

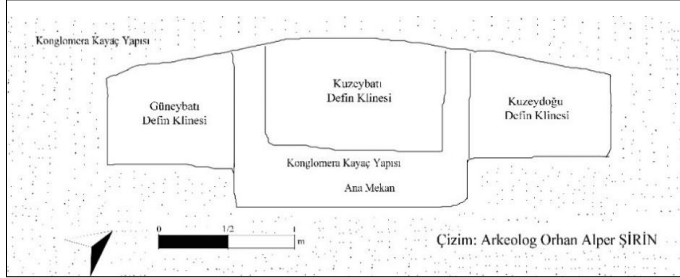
Plan 3

Mezar II'in Planı.

Plan 4

Mezar II'in Dikey Kesiti.

3. Yeraltı Kaya Mezarı III (Resim 22-30/Plan 5)

Samsun ili, İlkadım ilçesi, Karasamsun Mahallesi, Çamlıköy Sokakta, Mezar II'nin 190 m güneyinde bulunan Mezar III, kumlu kayaç yapısına oyularak yapılmış olup tavanından itibaren açığa çıkmıştır. Yüzeyden 1.40 m derinlikte ortaya çıkan ve asfalt yol altında kalan mezarın içi tamamen toprak ile doldurulmuştur. Diğer mezarlar gibi bu mezar yapısı da daha önceden bir tahribata maruz kalmıştır. Mezarın ana mekânı 1.80 x 2.10 m ölçülerinde olup ölçülebildiği kadarıyla iç yüksekliği 2.10 m'dir.

Ana mekânın kuzeybatısında yapımı yarım bırakılmış ya da bitirilmemiş olabileceği değerlendirilen bir defin nişi bulunmaktadır. Defin nişinin giriş kısmı, 0.10 x 0.20 m ölçülerinde alınlıklı bir formda işlenmiştir. Nişin genişliği 0.50 m, yüksekliği

ve derinliği 0.90 m'dir. Niş içe doğru düzgün bir formda ilerlemiyor olup oyularak açılmış bir yapıdadır.

Nişin giriş kısmına doğru toprak içinde ölü bireye ait leğen kemiğine ait kalıntılar tespit edilmiştir. Ayrıca definin bacakları dizden bükülerek nişin içine kadar ilerletilmiş durumdadır. Nişin hemen karşısında ana kayaç yapısına oyulmuş bir açıklık ortaya çıkarılmıştır. Bu açıklıkta da kemik kalıntıları ve amphora parçaları ele geçmiştir. Toprak içindeki yoğun nemin etkisiyle defin kemiklerinin ufalanır hale geldiği gözlemlenmiştir. Kent mezarlarına yağmur ve kar suyunun sızmasıyla oluşan yoğun nemin etkisi, mevsimsel ısı değerlerinin farklılığı ve kayaç yapısının özellikleri gibi sebepler, kemiklerin tamamen ufalanır hale gelmesine ve kömürleşmiş şekilde deformasyona uğramasına da sebebiyet verebilmektedir.

Mezarın zemini döneminde yaklaşık 0.70 m yüksekliğe dek toprakla düzlenmiştir. Bu düzlenen zemin seviyesinden itibaren 1 m yüksekliğe kadar sonradan tekrar dolgu toprakla atılmıştır. Dolgu toprak içinde çatı kiremidi, tek kulplu pt testi ve amphora kulpuna ait parçalar ele geçmiştir.

Resim 22

Yol Altında Kalan Mezar III.

Resim 23

Mezarın Çöken Tavan Kısımı.

Resim 24

Alınlıklı Formda İşlenmiş Olan Defin Nişinden Görünüm.

Resim 25

Defin Nişi, Temizlik Sonrası.

Resim 26

Defin Nişindeki Kemik Kalıntılarına Ait İzler.

Resim 27

Mezardaki Defin Nişinin Yanında Bulunan Büyük Boyutlu Taşlar.

Resim 28

Defin Nişinin Karşısında Bulunan Açıklık.

Resim 29

Mezarın Genel Görünümü.

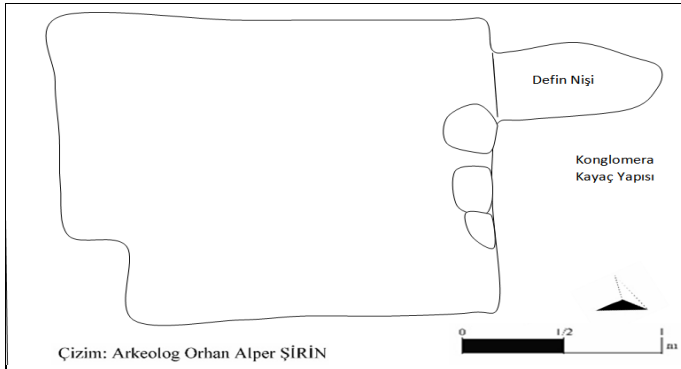
Resim 30

Mezarda Ele Geçen Amphora Parçaları.

Plan 5

Mezar III'ün Planı.

Çalışmamız içerisinde farklı yeraltı kaya mezarlarına ve mezar/defin buluntularına değinilmiştir. Bu mezar yapılarında ele

geçen pt küçük buluntular; Yeraltı Kaya Mezarı I'de 2 adet tek kulplu pt testi parçası, Mezar II'de 5 adet pt unguentarium ve 1 adet tek kulplu pt testi parçası, Mezar III'te ise 3 adet pt tek kulplu testi, 2 adet pt kulp ve çatı kiremidi parçası şeklinde sıralamak mümkündür.

4. Tek Kulplu Testiler (Resim 31-37 - Kat. No. 1-7 - Çizim 1-7)

Oinokhoe, lekythos ve lagynos olarak bilinen ve Roma Dönemi'nde "Lagoena" olarak adlandırılan tek kulplu, kısa ya da uzun boyunlu, düz ya da halkalı kaideli bu kaplar (Özdemir, 2009, s. 35), çalışmamızda tek kulplu testi olarak anılmıştır. İçine sıvı konulan tek kulplu, şişkin gövdeli, dar boyunlu olan ve masa üzerine konulan bu kaplar oldukça yoğun olarak üretilip kullanım görmüştür (Özdemir, 2009, s. 36; Akkurnaz, 2016, s. 78-79). Çeşitli standartlarda sade ve gösterişsiz, kullanışlı ve ucuz maliyetle üretilen bu testiler, mutfak malzemesi olarak, batık gemi kargolarında sıvı taşımacılığında kullanılmış (Vivliodetis, 2012, s. 153) ya da mezar buluntuları olarak ölü bireyin yanına konulmuşlardır. Genel olarak testilerden halka boyunlu örnekler MS 1. yüzyılın ortasından MS 3. yüzyılın ilk çeyreğine yerleştirilirken boğumlu (flanş) boyunlu örnekler MS. 3.-4. yüzyıl aralığına tarihlendirilmektedir (Lyons, 2013, s. 9).

Yeraltı Kaya Mezarı I'de 2 adet (kn⁴ 1 ve 2), Mezar II'de 1 adet (kn 3), Mezar III'te 4 adet (kn 4, 5, 6 ve 7) olmak üzere toplam 7 adet tek kulplu testi parçası ele geçmiştir. Testiler çok kırıklı ve noksan şekilde boyun, kaide ve kulp parçası olarak *in-situ* olmayacak şekilde açığa çıkmıştır.

Testiler boğumlu boyunlu (kn 1 ve 2) ve halka boyunlu (kn 3), belirgin omuzlu (kn 1, 2 ve 4) ve yuvarlağa yakın omuzlu (kn 3), düz halka kaideli (kn 1, 2, 4, 5 ve 6) ve konkav kaideli (kn 3) formludur. Kapları iki yivli kulplu (kn 1 ve 2), tek yivli kulplu (kn 3) ve başparmak dayamalı dirsekli kulplu (kn 7) olarak çeşitli alt gruplara ayırmak da mümkündür.

⁴ Kat. No. ifadesi sıkça belirtildiği için "kn" olarak kısaltılmıştır.

Yeraltı kaya mezarlarında ele geçen tek kulplu pt testiler, Amisos nekropolünde açığa çıkan çeşitli mezar tiplerinde mezar/defin buluntusu olarak bırakılan örneklerle form, işleniş ve astarlama tekniği ile kulp şekli olarak oldukça benzerdir. Tek kulplu pt testiye ait başparmak dayamalı kulp ise kent mezarlarında az rastlanılan bir örnektir. Diğer kulplardan farkı ise boyna birleşen kulpun üzerine başparmağın dayanması için dışa taşkın bir dirseğin işlenmiş olmasıdır. Bu şekilde işlenmiş dirsek, özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen cam eserlerde karşımıza çıkmaktadır (Çakmaklı, 2017, s. 328, fig. 2). Cam eserlerde kullanılmasında en önemli husus ise cam kabın içi sıvıyla doldurulduğunda ağırlık başparmağın dayanacağı dirseğe gelerek kulpun direncini artırıp kırılmasının önlenmesidir. Bu formun pt testilerde karşılaşılmaması cam kapların taklit edilme isteğini gösteriyor olabilir.

Tek kulplu testiler, kentin Roma İmparatorluk Dönemi'nde fazla değişikliğe uğramadan üretilerek kullanım görmüştür. Çalışmamızda yer alan tek kulplu pt testiler, MS 2. yüzyılın ilk yarısına (Şirin ve Kolağasıoğlu, 2017, s. 25, res. 22a), MS 2. – 3. yüzyıla (Yiğitpaşa ve Şirin, 2020, s. 201-202, 213-214, kn. 15, res. 51; Şirin, 2021a, s. 113-114, 127, kn. 10-14, res. 30, 34; Şirin, 2021b, s. 302, 315-316, kn. 17, res. 33a-b; Şirin, 2022, s. 456, 466, kn. 7-9, res. 20-22), MS 4. yüzyıla (Şirin, 2019, s. 271-275, kn. 14, 16-20) tarihlenen Amisos menşeli buluntularla form ve işleniş olarak oldukça benzer özellikler taşımaktadır. Genel olarak kentin MS 2. yüzyıl ile MS 4. yüzyıl aralığına tarihlenen bu formdaki testiler yoğun olarak MS 2.-3. yüzyıllarda kullanım görmüştür.

Kentteki örnekler ışığında kn 1, 2, 3, 4, 5 ve 6'daki örneklerle kat. no. 7'deki dirseklili kulp örneğini, kentteki benzer kaplarla analogi odaklı değerlendirdiğimizde MS 2.-3. yüzyıl aralığına yerleştirmemiz mümkündür.

5. Unguentariumlar (Resim 38-42 - Kat. No. 8/Çizim 8-12)

Bugün unguentarium olarak adlandırılan ancak Antik Dönem'de nasıl adlandırıldığı bilinmeyen bu kaplar, lacrimaria, lacrimatorium, balsamaria, olfactoriolum olarak anılmıştır (Anderson-Stojanović, 1987, s. 106, dn. 7). Türkçede ise unguentariumlar, gözyaşı ve parfüm şişeleri, sıvı kapları şeklinde

isimlendirilmiştir. Yunanistan ile İtalya'daki parfüm ticaretiyle uğraşan kişilere “unguentarii” ve kadınlara “unguentariae” denirken bu işi gerçekleştirenler de “unguentaria” (Dündar, 2006, s. 12; Yaşar, 2010, s. 10); parfümlerin satıldığı yere “unguentaria taberna”; saklandığı yere “unguentaria cella”; içine konulduğu özel kaplara “unguentarium scrinicum”; tıpla ilgili krem ya da sıvı ürün ve bitkilere de “unguentum”; kokulu bitkilere ise “unguenta” denilmiştir (Günay Tuluk, 1999, s. 128). Unguentarium adı da bu kelimelerden türetilerek 20. yüzyılın başlarında Fransız arkeologlar tarafından verilmiştir (Gürler, 1994, s. 63; Yıldız, 2016, s. 5).

Unguentariumlar, cam, gümüş, altın, alabaster, akik, kurşun, onyks gibi birçok malzemeden yapılmış olsalar da maliyet açısından daha ucuz olduğu için genellikle pişmiş topraktan üretilmişlerdir (Dündar, 2006, s. 14-15). İğ gövdeli (fusiform) unguentariumlar Helenistik Dönem'in erken örneklerinde şişkin bir gövdeye sahipken dönemin sonlarına doğru giderek incelenerek gövde kısmı net şekilde iğ formunu almaya başlamıştır (Foça, 2019, s. 88). MÖ 2. yüzyılda gövdedeki şişkinlik omuza doğru sert bir geçişle köşeli bir görünüme kavuşmuştur (Aydın, 2000, s. 10). Bu formdaki unguentariumlar son zamanlarda MS 1. yüzyıla tarihlenen çeşitli kazılarda da ele geçmiştir (Kaya, 2019, s. 23). MS 1. yüzyılın başlarında kaide kalkarak torba formu gövde doğrudan zemine oturmaya başlamıştır. MS 6. yüzyılın başlarından itibaren özellikle Doğu Akdeniz'de görülen uzun silindirik gövdeli unguentarium tipleri Helenistik Dönem'in iğ formunu da devam ettirir (Dündar, 2006, s. 53; Hayes, 1971, s. 244, fig. 1). Günlük hayatta kullanılan unguentariumlar, genel olarak mezarlarda ele geçen bir ritüel objesi olarak da yoğun olarak kullanım görmüştür.

Yeraltı Kaya Mezarı II'de pt unguentariumlara ait toplam 5 adet parça (kn 8, 9, 10, 11 ve 12) ele geçmiştir. Mezarlarda ele geçen buluntular, gövde ve kaide olmak üzere kırık parçalı ve noksan haldedir. Unguentariumlar tipolojik olarak iğ formu (fusiform) olup kendi içinde astarlı (kn 9, 10, 11 ve 12) ve astarsız (kn 8) olarak iki tipe ayrılırken, astarlı olanları ise kazıma bezemeli (kn

11) ve bezemesiz (kn 9, 10 ve 12) olarak kendi içinde alt gruplara ayrılmaktadır.

Amisos'un nekropolü ve nekropolün yayılım alanında açığa çıkan pt unguentariumlar, daha çok yeraltı kaya mezarlarında ele geçmektedir. VI. Mithradates Dönemi'ne (MÖ 120-63) ait Amisos unguentariumlarıyla (Şirin, 2022, s. 18-25, kn. 1-8, res. 10-18) MÖ geç 2. yüzyıl – erken 1. yüzyıla tarihlenen örnekler (Şirin, 2017, s. 107-108, res. 9b, 14b-d; Şirin, 2021a, s. 300, 314, kn. 10-11, res. 27-28; Şirin, Kolağasıoğlu ve Yiğitpaşa, 2018, s. 99-100, res. 10b-c, 12; Şirin ve Kolağasıoğlu, 2018, s. 192, 195, res. 23a, 28a; Şirin ve Yiğitpaşa, 2021, s. 178-179, 214, kn. 49, res. 49; Şirin ve Yiğitpaşa, 2023a, s. 338-339, 341, 343, 345, res. 12-13, 20-21, 30-31, 40, 46) kn 8, 9, 10 ve 12'deki unguentariumlarla aynı form yapısına sahiptir. Ayrıca, Tralleis nekropolünden MÖ 2. yüzyılın başları ile ilk yarısına (Saraçoğlu, 2011, s.18-20, kn. 15, fig. 2, u15); Parion nekropolünden MÖ 2. yüzyılın sonları - 1. yüzyılın başlarına (Aydın – Tavukçu, 2006, s. 227, kn. 107, lev. 44); Hierapolis'in kuzey nekropolündeki tümülüstten MÖ 2. yüzyılın son çeyreği - 1. yüzyılın başına (Okunak, 2005, s. 76-77, kn. 9-10, res. 33-34) ve Patara'dan MÖ 2. yüzyılın 2. yarısı - 1. yüzyılın başına tarihlendirilen unguentarium örnekleri de (Dündar, 2006, s. 95, res. 5, u. 115, lev. xix) kn 8, 9, 10 ve 12'deki unguentariumlarla oldukça benzer form özelliklerine sahiptir.

Kn 11'deki unguentariumun geniş gövde ve kısa ayaklı form yapısının ve kazıma yöntemiyle yapılan süsleme şeklinin benzerini, MÖ geç 2. yüzyıl – erken 1. yüzyıla tarihlendirilen (Şirin, Kolağasıoğlu ve Yiğitpaşa, 2018, s. 99, res. 10d; Şirin 2021b, s. 111-112, 126, kn. 1, res. 21) Amisos örneklerinde de görmek mümkündür. Çalışmamızda yer alan pt unguentariumları benzerleriyle form, işleniş şekli olarak karşılaştırdığımızda kn 8, 9, 10, 11 ve 12'deki örnekleri MÖ 2. yüzyılın sonu - MÖ 1. yüzyılın başına tarihlendirmek mümkündür.

6. Amphora Kulbu (Resim 43 - Kat. No. 13/Çizim 13)

Yeraltı Kaya Mezarı III'te açığa çıkan amphora kulbunu tek başına tarihlendirmek oldukça zordur. Kn 13'teki amphora kulbu, MÖ 2. yüzyılın ilk yarısına (Şirin ve Yiğitpaşa, 2023a, s. 331, 345, res. 44a-b), MÖ geç 2. yüzyıl – erken 1. yüzyıla (Şirin ve

Kolağasıoğlu, 2018, s. 184, res. 10) ve MÖ 1. yüzyıla (Yeniay, 2021, s. 89, kn. 20, res. 20) tarihlenen Amisos'un çeşitli yeraltı kaya mezarlarında ele geçen amphora kulplarına benzer form özelliklerini yansıtmaktadır. Olasılıkla kulp parçasını, Helenistik Dönem'e yerleştirmek olasıdır.

7. Çatı Kiremidi (Resim 44 - Kat. No./Çizim 14)

Yeraltı Kaya Mezarı III'te bulunan çatı kiremidi parçasının benzeri Amisos'un mekân kalıntılarında (Şirin, 2018, s. 520-521, 534, res. 21), yeraltı kaya mezarı içerisinde urne nişi, defin nişi ve defin teknelerinin kapatılmasında karşımıza çıkmaktadır (Şirin ve Kolağasıoğlu, 2018, s. 183, 185, 187, res. 5, 13a, 13d; Şirin, 2019, s. 256-257, res. 19-20; Şirin ve Yiğitpaşa, 2023a, s. 340, 343, res. 27, 37). Ayrıca, mezar yapılarında karşılıklı çatılan, ana kayaya dayandırılarak ya da zemine yerleştirilerek yapılan mezar tiplerinde (Şirin ve Kolağasıoğlu, 2017, s. 8-9, 17-18, 24, res. 13a-b, 20, 14b; Şirin, 2022, s. 449-450; Şirin, 2024, s. 73, 113-114, res. 46-48; Şirin ve Yiğitpaşa, 2023b, s. 27-30, res. 11-15), duvar örgü sistemleri içinde, kaplama levhalarında vb. birçok farklı amaçla kullanıldığını görmek mümkündür (Şirin, 2022, s. 453). Kentin Helenistik Dönemi'nde karşımıza çıkan çatı kiremitlerinin kullanım yoğunluğu Roma İmparatorluk Dönemi'nde artmışsa da form olarak çok belirgin bir değişiklik yaşanmamıştır (Şirin ve Kolağasıoğlu, 2017, s. 9). Kentin yoğun olarak MS 2 - 3. yüzyıl aralığına tarihlendirilen çatı kiremitlerinin pervaz açıklığıyla oldukça benzer olan kn 14'teki Korinth tipi çatı kiremidi parçasını da aynı tarih aralığına yerleştirmek mümkündür.

Değerlendirmeler ve Sonuç

Amisos nekropolünde karşımıza çıkan üç yeni yeraltı kaya mezarları yoğun olarak kentin nekropol alanında karşılaşılan konglomera ana kaya yapısı içine oyularak açılmış mezar tiplerine dahil örnekler arasında yer alır (Şirin, 2024, s. 75). Bu mezar tipleri kendi içinde farklı alt tiplere ayrılır (Şirin, 2024, s. 75-76, 116-118, res. 62-71). Yeraltı Kaya Mezarı I ve III, ana mekân ve defin nişli bir plana sahipken Mezar II, ana mekân ve defin klineli bir plana sahiptir.

Mezarlar bulundukları şekliyle döneminde ya da sonrasında bir tahribata maruz kalmıştır. Mezar I'in planı, kent nekropolünde çok karşılaşılan benzer mezar tiplerine göre daha sade bir yapıya sahiptir. Mezar II, Amisos'un Helenistik Dönem'e ait yeraltı kaya mezarı planlarına daha yakındır. Mezar III ise kentin bazı mezar yapılarında karşılaşılan bir durum olarak yarım bırakılmış bir mezar özelliğini yansıtmakta olup (Şirin, 2021a, s. 288) oldukça tahrip edilmiş hatta giriş kısmı dahi belirginliğini koruyamamıştır.

Mezar I ve III'ün içi toprakla doldurulmuşken Mezar II, oldukça yoğun olarak çeşitli ebatlardaki doğal taşlarla doldurulmuştur. Kentteki bazı yeraltı kaya mezarları, bir dönem depo vb. farklı işlevlerle kullanılmış ve zamanla bu kullanımları terkedilerek can ve mal güvenliği açısından tehlike arz etmesi nedeniyle içleri toprakla doldurulup kapatılmış bir halde bulunmuşlardır.

Mezarlar doğal olarak hemen çevresindeki toprak ile doldurulduğu için yüzeyde olabilecek buluntu parçaları da bu dolguyla birlikte mezar içine girebilmektedir. Bu durum mezarların tarihlendirilmesinde çeşitli sorunlar ortaya çıkarır. Bunlardan ilki, mezarın döneminde kullanımının önlenmesi için mi doldurulmuş olduğu ya da sonradan içi tahrip edilerek mi doldurulmuş olduğudur. Sonradan doldurulmuş ise mezarda kullanılmadığı dönemine ait buluntular ele geçecek ve bu durum mezar yapısının tarihlendirilmesinde hatalara neden olacaktır.

Yeraltı Kaya Mezarı I'de MS 2. - 3. yüzyıllara tarihlenen tek kulplu pt testiler (kn 1 ve 2), Mezar II'de MÖ 2. yüzyılın sonu - 1. yüzyılın başına ait pt unguentarium parçaları (kn 8, 9, 10, 11 ve 12) ile MS 2. - 3. yüzyıl aralığına tarihlenen tek kulplu pt testi parçaları (kn 3), Mezar III'teki Helenistik Dönem özellikleri yansıtan amphora kulp parçası (kn 13), MS 2. - 3. yüzyıllara ait tek kulplu pt testi parçaları (kn 4, 5, 6 ve 7) ile çatı kiremidi parçası (kn 14) dolgu toprakla sonradan mezar içine girmiş ise bu buluntular, mezar yapılarının tarihlendirilmesi açısından sağlıklı veriler sunmayacaktır. Bu durumda mezardaki toprak dolgusunu iyi incelemek gerekir. Güncel bir emare toprağın sonradan doldurulduğunu gösterebilir. Ancak bunun mümkün olmadığı durumlarda ise dolgu toprak içindeki buluntu parçalarının hangi seviyeden çıktığına ve konumuna bakmak gerekir.

Bir diğer sorun ise bu tipteki bazı mezarların Helenistik Dönemden Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne dek uzun bir zaman diliminde kullanılmış olmasıdır (örneğin bk. Şirin, 2021a, s. 298). Bu durumda mezarın ilk kullanıldığı dönemdeki buluntular, mezar içinde bir yere toplanabilir, mezar dışına çıkarılabilir ya da kırılarak mezar içine atılabilir (Şirin, 2021a, s. 294-295). Bazen de içinde defin bulunan mezar sonradan yapılan farklı bir gömü sırasında boşaltılarak tekrar kullanılabilir. Bu süreçte özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait kentteki bazı mezarların zeminlerinin yaklaşık 40 ile 60 cm toprak dolgusuyla doldurulduğunu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu durum mezarın kullanıldığı dönemdeki toprak dolgusunu, sonradan yapılan güncel toprak dolgusundan ayırmamıza, mezar yapısının hangi dönem ya da dönemlerde kullanım gördüğünü tespit etmemize yardımcı olabilir. Ancak bunun mümkün olmadığı durumlarda ise dolgu topraktaki dağınık buluntu parçalarından ziyade mezarın mimari yapısına bakmak önemli ipuçları sunacaktır.

27

Mezar II'de yoğun olarak ortaya çıkan taşların varlığı bazı çıkarımlar yapmamızı mümkün kılmaktadır. Kentin nekropol alanında yer altına oyularak yapılmış mezarlar, bazen birbirlerine 4-5 m mesafeye kadar oldukça yakın mesafelerde yapılmışlardır (Şirin ve Kolağasıoğlu, 2016, s. 72, res. 3). Böyle bir durumda yüzeyin altına oyulan mezarların yüzey üstünden sınırlarının belirlenmiş olması gerekir. Çünkü 4-5 m'lik mesafe, yeni yapılan mezar sırasında daha önce yapılmış mezarın tahrip edilme olasılığını arttıracaktır. Asırlarca kullanılan antik bir mezarlık alanda, mezarlara gelen ziyaretçiler, yeni gömüler için mezarların belirlenmesi, mezar için çalışan mezar ustaları, defin yıkayıcıları ve ayine ilişkin ritüellerin belirli bir düzende mezar çevresinde gerçekleştirilmesi gibi birçok hususun düzenli ve belirli bir planda sürdürülebilmesi için her mezar için mezar işaretleyicileri kullanılmış olması doğal sürecin bir parçasıdır. Bu kapsamda kentin mezarlık alanında yer alan özellikle de yer altına oyulmuş ancak yüzeyden belli olmayan mezarların yaklaşık olarak sınırları yüzeyden belirlenerek gösterilmiş olmalıdır. Bu mezarların sınırlarını işaretlemeye, pişmiş toprak gibi kırılma sorunu

olmayacak ya da ahşap gibi çürüyüp tekrar onarıma ihtiyaç duymayacak olan doğal taşların kullanımı en mantıklı seçenek olarak görünmektedir.

Yeraltı kaya mezarları konumu gereği genellikle arazinin yamaç kısımlarında olduğu için yüzeyde sınırı çevreleyen işlenmemiş doğal taşların toprak içine hafif gömülerek yüzeyden mezarı çevreliyor olması gerekir. Böylelikle taşların yuvarlanması ya da yerinden kayması da önlenmiş olmalıdır. Her ne kadar bugün tespit etmek mümkün olmasa da mezar işaretleyicisi olarak kullanılan taşların çevrelediği alanın içi belirgin bir yükseltide toprakla da doldurulmuş olabilir. Bu durumu ispatlayacak arkeolojik bir veriye bugüne dek ulaşamamış olursa da doğal taşlarla çevrelenerek bir sınır oluşturulan benzer bir uygulama, kentin nekropol alanında yan yana iki adet kiremit çatılı mezarın işaretlenmesinde karşımıza çıkmaktadır (Şirin ve Kolağasıoğlu, 2017, s. 20-21, 16a-b).

Mezar II'in işaretlenmesinde kullanılan işlenmemiş doğal taşlar mezarın tahribatı sırasında mezar içine atılmış olmalıdır. Mezarların Helenistik Dönemden Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne dek farklı gömüler için kullanılıyor olması dikkate alındığında bu tip mezarların girişleri, mezar sahiplerince biliniyor ancak dönemindeki mezar soygunculuğuna maruz kalmaması için giriş belirgin olarak işaretlenmeyip mezarın geneli işaretleniyor olmalıdır.

Sonuç olarak, ele geçen tek kulplu testi parçaları ışığında Yeraltı Kaya Mezarı I, Roma İmparatorluk Dönemi'nde; tek kulplu testi, unguentarium parçaları ışığında Mezar II, Geç Helenistik - Roma İmparatorluk Dönemi'nde; tek kulplu testi, amphora ve kiremit parçaları kapsamında Mezar III ise Helenistik - Roma İmparatorluk Dönemi'nde kullanım görmüştür. Mezar I ve II'deki defin kalıntılarından yola çıkıldığında definlere inhumasyon gömü şekli uygulanmıştır. Mezarlardaki buluntular, Amisos'ta yoğun olarak ortaya çıkan mezar buluntularındandır. Yeraltı kaya mezarlarının yüzeyden sınırlarının belirlenmesi amacıyla işaretleyici olarak işlenmemiş doğal taşlar tercih edilmiş ve böylece yüzlerce yıl belirli bir sistemde bu mezarların yer altına inşasına devam edilmiştir.

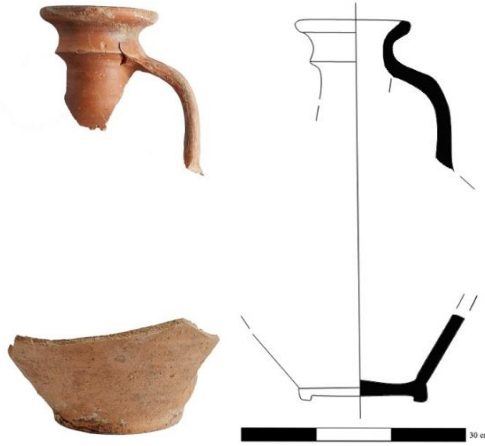
Katalog

Kat. No. 1 (Resim 31/Çizim 1)

Adı: Tek kulplu testi. **Buluntu Konumu:** Yeraltı Kaya Mezarı I'deki kuzey defin nişi. **Tanım:** Pişmiş toprak. Çarkta yapımı. Daldırma tekniğiyle astarlama. Kiremit renkli hamurlu, ağız, boyun ve kulp kırmızı astarlı, dışa taşkın ağızlı, kısa boyunlu, boyun kısmı boğumlu, düz halka kaidelidir. Ağız altından çıkan iki yivli tek kulpludur. Ağız ve kaide olmak üzere iki parça olup gövde geneli ve boynun alt kısmı noksandır. **Ölçüler:** Ağız ç. 12 cm, kulp gen. 4,4 cm, kaide ç. 12.5 cm.

Resim 31/Çizim 1

Tek Kulplu Testi Parçası ve Çizimi.

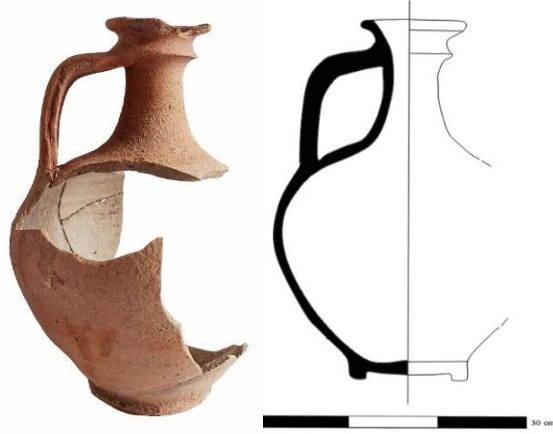

Kat. No. 2 (Resim 32/Çizim 2)

Adı: Tek kulplu testi. **Buluntu Konumu:** Yeraltı Kaya Mezarı I'deki kuzey defin nişi. **Tanım:** Pişmiş toprak. Çarkta yapım. Daldırma tekniğiyle astarlama. Kiremit renkli hamurlu, gövde altına dek kırmızı astarlı, dışa taşkın ağızlı, kısa boyunlu, boyun kısmı boğumlu, basık omuzlu, kaideye dek daralan gövdeli, halka kaidelidir. Ağız altından çıkan ve omuzla birleşen iki yivli tek kulpludur. Gövdenin büyük bir kısmı kırık parçalı olup noksandır. **Ölçüler:** Yük. 40 cm, gövde ç. 29 cm, kaide ç. 13 cm.

Resim 32/Çizim 2

Tek Kulplu Testi Parçası ve Çizimi.

Kat. No. 3 (Resim 33/Çizim 3)

Adı: Tek kulplu testi. **Buluntu Konumu:** Yeraltı Kaya Mezarı II'deki toprak dolgusu. **Tanım:** Pişmiş toprak. Çarkta yapım. Kiremit renkli hamurlu, dışa taşkın ağızlı, kısa boyunlu, boyundan yükselip gövde üstüne birleşen tek yivli kulplu, halka kaidelidir. Gövdenin büyük bir kısmı ve kaidenin yarıya yakın kısmı kırık parçalı olup noksandır. **Ölçüler:** Ağız ç. 7.2 cm, kulp gen. 1.8 cm, kaide ç. 7.5 cm.

Resim 33/Çizim 3

Tek Kulplu Testi Parçası ve Çizimi.

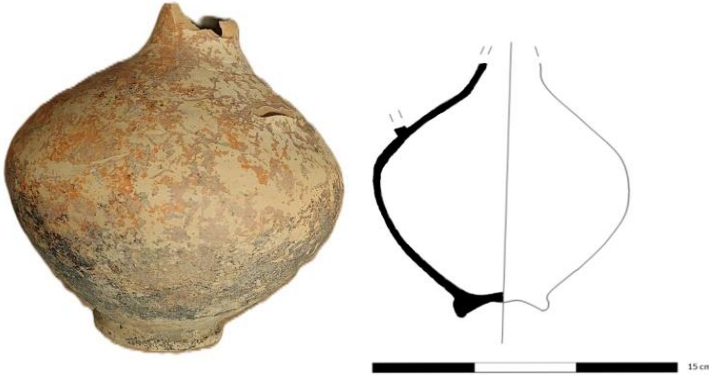

Kat. No. 4 (Resim 34/Çizim 4)

Adı: Tek kulplu testi. **Buluntu Konumu:** Yeraltı Kaya Mezarı III, ana mekân. **Tanım:** Pişmiş toprak. Daldırma tekniğiyle astarlama. Çarkta yapım. Kiremit renkli hamurlu, kırmızı astarlı, omuzdan genişleyerek kaideye dek daralan gövdeli, omuzdan yükselen kulplu, halka kaidelidir. Boyundan yukarısı ve kulp kısmı kırık parçalı olup noksandır. **Ölçüler:** Gövde ç. 12.5 cm, kaide ç. 4.7 cm.

Resim 34/Çizim 4

Tek Kulplu Testi Parçası ve Çizimi.

Kat. No. 5 (Resim 35/Çizim 5)

Adı: Tek kulplu testi. **Buluntu Konumu:** Yeraltı Kaya Mezarı III, ana mekân. **Tanım:** Pişmiş toprak. Çarkta yapım. Açık kiremit renkli hamurlu, kaideye dek daralan gövdeli, halka kaidelidir. Gövdenin ortasından yukarı kısmı kırık parçalı olup noksandır. **Ölçüler:** Gövde ç. 15 cm, kaide ç. 7 cm.

Resim 35/Çizim 5

Tek Kulplu Testi Parçası ve Çizimi.

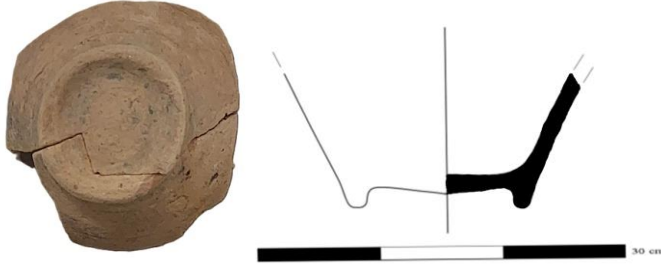

Kat. No. 6 (Resim 36/Çizim 6)

Adı: Tek kulplu testi. **Buluntu Konumu:** Yeraltı Kaya Mezarı III, ana mekân. **Tanım:** Pişmiş toprak. Çarkta yapım. Açık kiremit renkli hamurlu, kaideye dek daralan gövdeli, halka kaidelidir. Gövdenin alt kısmından yukarısı kırık parçalı olup noksandır. **Ölçüler:** Kaide ç. 15.4 cm.

Resim 36/Çizim 6

Tek Kulplu Testi Parçası ve Çizimi.

Kat. No. 7 (Resim 37/Çizim 7)

Adı: Kulp parçası. **Buluntu Konumu:** Yeraltı Kaya Mezarı III, ana mekân. **Tanım:** Pişmiş toprak. Açık kiremit renkli hamurlu, boyunda başlayan kulp üstünde başparmak dayaması için dirsek bulunmaktadır. Testiye ait kulbun yarıya yakını kırık olup noksandır. **Ölçüler:** Gen. 1,8 cm, kal. 0.3 cm.

Resim 37/Çizim 7

Tek Kulplu Testiye Ait Kulp ve Çizimi.

Kat. No. 8 (Resim 38/ Çizim 8)

Adı: Unguentarium. **Buluntu Konumu:** Yeraltı Kaya Mezarı II'deki toprak dolgusu. **Tanım:** Pişmiş toprak. Çarkta yapım. Açık kiremit renkli hamurlu, iğ formu (fusiform), kısa ayaklı, tutamak

dipli, kademeli kaidelidir. Gövdenin yarısından yukarısı kırık parçalı olup noksandır. **Ölçüler:** Ölçülebilen yük. 6.5 cm, kaide ç. 2.1 cm, cidar 0.5 cm.

Resim 38/ Çizim 8

Pt Unguentarium Parçası ve Çizimi.

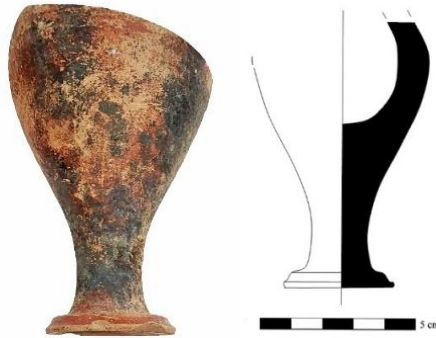
Kat. No. 9 (Resim 39/Çizim 9)

33

Adı: Unguentarium. **Buluntu Konumu:** Yeraltı Kaya Mezarı II'deki toprak dolgusu. **Tanım:** Pişmiş toprak, Çarkta yapım. Kiremit renkli hamurlu, kırmızı astarlı, iğ formu (fusiform), kısa ayaklı, tutamak dipli, kademeli kaidelidir. Gövdenin yarısından yukarısı kırık parçalı olup noksandır. **Ölçüler:** Ölçülebilen yük. 9 cm, kaide ç. 3.4 cm, cidar 1 cm.

Resim 39/Çizim 9

Pt Unguentarium Parçası ve Çizimi.

Kat. No. 10 (Resim 40/Çizim 10)

Adı: Unguentarium. **Buluntu Konumu:** Yeraltı Kaya Mezarı II'deki toprak dolgusu. **Tanım:** Pişmiş toprak. Çarkta yapım. Kiremit renkli hamurlu, kırmızı astarlı, iğ formu (fusiform), kısa ayaklı, tutamak dipli, yayvan kaidelidir. Boyundan yukarısı kırık parçalı olup noksandır. **Ölçüler:** Ölçülebilen yük. 7.4 cm, kaide ç. 2.4 cm, cidar 0.5 cm.

Resim 40/Çizim 10

Pt Unguentarium Parçası ve Çizimi.

Kat. No. 11 (Resim 41/Çizim 11)

Adı: Unguentarium. **Buluntu Konumu:** Yeraltı Kaya Mezarı II'deki toprak dolgusu. **Tanım:** Pişmiş toprak. Çarkta yapım. Açık kiremit renkli hamurlu, kırmızı astarlı, iğ formu (fusiform), kısa ayaklı, tutamak dipli, kademeli kaidelidir. Gövde üzeri kazıma yöntemiyle yapılmış yatay üç yivli süslemelidir. Boyundan yukarısı kırık parçalı olup noksandır. **Ölçüler:** Ölçülebilen yük. 7 cm, kaide ç. 2 cm, cidar 0.3 cm.

Resim 41/Çizim 11

Pt Unguentarium Parçası ve Çizimi.

Kat. No. 12 (Resim 42/Çizim 12):

Adı: Unguentarium. **Buluntu Konumu:** Yeraltı Kaya Mezarı II'deki toprak dolgusu. **Tanım:** Pişmiş toprak. Çarkta yapım. Açık kiremit renkli hamurlu, kırmızı astarlı, iğ formu (fusiform), kısa ayaklı, tutamak dipli, kademeli kaidelidir. Gövdeden yukarıya kırık parçalı olup noksandır. **Ölçüler:** Ölçülebilen yük. 2.1 cm, kaide ç. 1.7 cm, cidar 0.3 cm.

Resim 42/Çizim 12

Pt Unguentarium Parçası ve Çizimi.

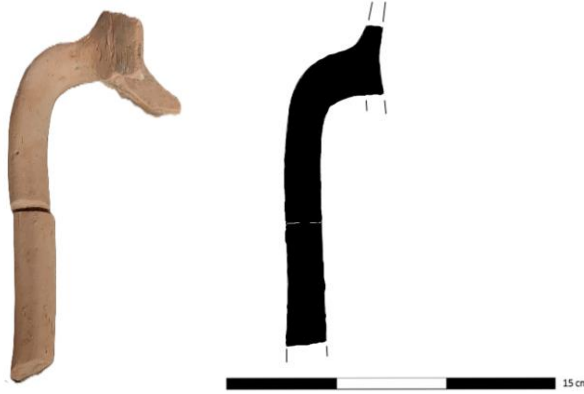
Kat. No. 13 (Resim 43/Çizim 13)

Adı: Amphora kulbu. **Buluntu Konumu:** Yeraltı Kaya Mezarı III, ana mekân. **Tanım:** Pişmiş toprak. Açık kiremit renkli hamurlu, boyunda başlayan kulp yuvarlak bir hatla gövdeye dek

uzanmaktadır. Kulp ortadan kırık olup gövdeyle birleşen kısmı noksandır. **Ölçüler:** Uz. 24 cm, kal. 3 cm.

Resim 43/Çizim 13

Pt Amphora Kulbu ve Çizimi.

Kat. No. 14 (Resim 44/Çizim 14)

Adı: Çatı kiremidi. **Buluntu Konumu:** Yeraltı Kaya Mezarı III, ana mekân. **Tanım:** Pişmiş toprak. Kalıpta yapım. Açık kiremit renkli hamurlu yan pervaz çıkıntıları köşeli formludur. Çatı kiremidi parçasının büyük bir kısmı kırık olup noksandır. **Ölçüler:** Ölçülebilen uz. 22.5 cm, bağlantı açıklığı 15.6 cm.

Resim 44/Çizim 14

Pt Çatı Kiremidi Parçası ve Çizimi

Kaynakça

- Akkurnaz, F. B. (2016). *Eski Yunan ve Roma kapları ve işlevleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Akerström, A. (1966). *Die Architektonischen Terrakotten Klenasiens*. CWK Gleerup. Lund.

- Anderson-Stojanović, V. R. (1987). The Chronology and Function of Ceramic Unguentaria. *Aja*, 91, 105-122.
- Aydın, A. (2000). *Çanakkale Müzesi'nde bulunan Troas bölgesi Unguentariumları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Aydın-Tavukçu, Z. (2006). *Parion nekropolü 2005 yılı buluntuları*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Çakmaklı, Ö. D. (2017). Opifices arti vitri: Roma İmparatorluğu'nda cam ustaları. *Cedrus*, V, 325-336.
- Dündar, E. (2006). *Hellenistik ve Roma dönemleri patara unguentariumları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Foça, S. (2019). *Teos Batı Nekropolisi: Mezar Tipolojisi ve Buluntular*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Günay Tuluk, G. (1999). Die Unguentarien Im Museum Von Izmir. *Anatolia Antiqua*, 7, 127-166.
- Gürler, B. (1994). *Metropolis'in Hellenistik Dönem Seramiği*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ege Üniversitesi.
- Hayes, J. W. (1971). A New Type of Early Christian Ampulla. *BSA*, 66, 243-248.
- Kaya, D. (2019). *Küçükçekmece göl havzası (Bathonea) kazıları unguentariumları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Lyons, A. (2013). Roman pottery identification. (ed. Woolverton, J.). *Jigsaw Cambridgeshire Best Practice Users' Guide*, 1-14.
- Okunak, M. (2005). *Hierapolis kuzey nekropolü (159 nolu tümülüs) anıt mezar ve buluntular*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Özdemir, B. Ş. (2009). *Patara Roma dönemi günlük kullanım seramikleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Saraçoğlu, A. (2011). Hellenistic and Roman Unguentaria from the Necropolis of Tralleis, *Anadolu/Anatolia*, 37, 1-42.

- Strabon, (=Geographica). *Antik Anadolu coğrafyası*. (Çev. Adnan Pekman). Vol. XII, XIII, XIV. (2015). Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Summerer, L. (1999). *Hellenistische Terrakotten Aus Amisos. Geographica Historica. 13*. Franz Steiner Verlag Wiesbaden GmbH.
- Şirin, O. A. (2017). Amisos'ta lahit mezar geleneği. *Amisos*, 2(3), 86-126.
- Şirin, O. A. (2018). Amisos'ta Roma imparatorluk dönemi (m.s. 2. yüzyıl)'ne ait kalıntılarda gerçekleştirilen kurtarma kazısı ve kazı buluntuları. *Amisos*, 3(5), 515-537.
- Şirin, O. A. (2019). Amisos Nekropolü'nden geç Roma imparatorluk dönemi'ne ait bir yer altı kaya mezarı ve defin buluntuları. *Amisos*, 4(7), 238-278.
- Şirin, O. A. (2021a). Amisos Nekropöü'nden geç Helenistik ve erken Roma imparatorluk döneminde kullanılmış bir yer altı kaya mezarı, mezar buluntuları ve trepanasyonlu bir kafatası parçası üzerine bazı değerlendirmeler. *Amisos*, 6(11), 285-320.
- Şirin, O. A. (2021b). Amisos Nekropolü'nden Roma imparatorluk dönemine ait bir yer altı kaya mezarı ve mezar buluntuları üzerine bazı değerlendirmeler. *Amisos*, 6(10), 100-129.
- Şirin, O. A. (2022). *Amisos teritoryumunda VI. Mithradates dönemine ait bir yer altı kaya mezarı ve mezar buluntuları*. (ed. Yiğitpaşa, D.). Güven Ofset Yayınevi.
- Şirin, O. A. (2024). *Amisos antik kenti ve nekropol alanı*. Ceylan Ofset.
- Şirin, O. A. ve Kolağasıoğlu, M. (2016). Antik Amisos kentinden bir yer altı odalı mezar örneği. *Bütünşehir Dergisi*, 2(12), 70-81.
- Şirin, O. A. ve Kolağasıoğlu, M. (2017). Amisos nekropolü basit toprak ve kiremit mezar geleneği. *Amisos*, 2(2), 1-29.
- Şirin, O. A. ve Kolağasıoğlu, M. (2018:). Amisos'ta urne mezar geleneği. *Amisos*, 3(4), 167-200.
- Şirin, O. A. ve Yiğitpaşa, D. (2021). Yeni veriler ışığında Amisos altın eserleri üzerine gözlemler. *ASOBİD*, 10, 143-216.

- Şirin, O. A. ve Yiğitpaşa, D. (2023a). Amisos nekropolünden bir yer altı kaya mezarı ve mezar buluntuları ile mühürlü amphoraları üzerine bazı gözlemler. (eds. Aykut, A., Tekin, H., Aydingün, Ş., Zimmerman, T., Aydingün, H. ve Gedik, S.). *Halime HÜRYILMAZ'a Armağan Kitabı*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınevi, s. 323-346.
- Şirin, O. A. ve Yiğitpaşa, D. (2023b). Amisos kentinde tespit edilen mezar tiplerinin tespiti ve mezarlara ilişkin bazı değerlendirmeler. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31, 15-48.
- Şirin, O. A., Kolağasıoğlu, M. ve Yiğitpaşa, D. (2018). Tekkeköy ilçesi kaya mezarları. (eds. Erler, M. Y., Temür, A. ve Yiğitpaşa, D.). *Tekkeköy Tarihi, Dünden Bugüne: Antik Dönem*. C-1, Samsun, s. 78-115.
- Vivliodetis, E. (2012). The Lagynoi. *The Antikythera Shipwreck, the Ship, the Treasures, the Mechanism*. (eds. Kaltsas, N., Vlachogianni, E. and Bouyia, P.). Athens: Hellenic Ministry of Culture and Tourism National Archaeological Museum, s. 152-163.
- Yaşar, A. (2010). *Milet Müzesi'nde bulunan Hellenistik ve Roma dönemi unguentariumlar*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Yeniay, G. (2021). *Samsun Arkeoloji Müzesi'nde bulunan pişmiş toprak amphoralar*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Yiğitpaşa, D. ve Şirin, O. A. (2020). Vezirköprü'de 2012-2017 yılları arasında gerçekleştirilen kurtarma kazıları üzerine gözlemler. *Amios*, 5(8), 178-218.
- Yıldız, V. (2016). Akhisar Arkeoloji Müzesi'nde bulunan unguentariumlar. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 1-24.